

ÇEVRENİN KORUNMASINDA

Neredeyiz?

Mustafa AYDIN
Emekli Vali Yardımcısı

Çevre konusunda yayınlanmış çok sayıda yazılar, araştırma raporları, kamunun yaptığı eylem planları bulunmasına rağmen, yasal zorunlulukların var olmasına karşın kirlilik sorunları yeterince çözülememiştir.

Çevre kirliliği ülkemizin en önemli sorunlarının başında gelmekte, yapılan çalışmalar yetersiz kalmakta, yasal düzenlemelerin varlığına rağmen sorun çözülememektedir. "Kirliten öder" ilkesi hayata tam olarak geçmemektedir.

Çevre canlı varlıkların yaşam boyu ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları ortam olup

insanların faaliyetlerine bağlı olarak hızla kirlenmektedir. Bu olumsuz değişim çevrenin korunmasını öne çıkarmaktadır.

Anayasa'nın 56'ncı maddesi "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir." hükmünü getirerek çevre hakkını or-

Yaşadığımız çevreye gereken saygıyı maalesef göstermiyor, Anayasanın ve yasanın bize verdiği koruma ve sahip çıkma görevini yeterince yerine getirmiyoruz.

taya koymuş ve çevreyi korumanın hem Devlet hem vatandaş için ödev olduğu belirtilmiştir.

2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 1. maddesi "Bu Kanunun amacı, bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır.", 2. maddesi "Sürdürülebilir çevre: Gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmadan, hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevresini oluşturan tüm çevresel değerlerin her alanda (sosyal, ekonomik, fiziki vb.) islahı, korunması ve geliştirilmesi sürecini," 3. maddesi "Çevrenin korunmasına, iyileştirilmesine ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler şunlardır: a) Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere her-

kes, çevrenin korunması ve kirliliğinin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler." hükümlerini düzenlemiştir. Kanun, çevrenin korunmasını esas almış ve gelecek kuşakların ihtiyaçları korunmuş ve çevrenin korunması için herkesin görevli olduğu belirtilmiştir.

ÇED süreci önemlidir. "Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği" bu konuda önemli bir düzenlemedir. İlk yönetmelik 07.02.1993 tarihine yürürlüğe girmiş ve sonrasında beş defa tamamen değiştirilerek yeniden yürürlüğe girmiş ve on yedi defa da ayrıca değiştirilmiştir. Bu kadar değişikliği olağan karşılamak, günün gelişen koşullarına ve değişen ihtiyaçlara uyum sağlamak için yapıyor demek pek mümkün görünmüyor. Bir kısmı için bunu söy-

lemek mümkün olsa bile çevrenin korunmasından ziyade yatırımın önünü açmak fikrinin önde olduğu değerlendirilmektedir.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği 4(1)-e madde ve bendi "Çevresel etki değerlendirme (ÇED)'ni: Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmaları," şeklinde tanımlamıştır.

Ülkemizde yapılacak tüm yatırımlarda bu yönetmelik hükümlerine göre süreç işlemektedir.

Yönetmeliğin 6(1) madde ve bendine göre “Bu Yönetmelik kapsamındaki bir projeyi gerçekleştirmeyi planlayan gerçek veya tüzel kişiler; Çevresel Etki Değerlendirmesine tabi projeleri için; ÇED Başvuru Dosyasını ve ÇED Raporunu, Çevresel Etkileri Ön İnceleme ve Değerlendirmeye Tabi Projeleri için de Proje Tanıtım Dosyasını, Bakanlıkça yeterli verilmiş kurum/kuruluşlara hazırlamak, ilgili makama sunulmasını sağlamak ve proje kapsamında verdikleri taahhütlere uymakla yükümlüdürler.” 4(3) madde ve bendine göre “Bu Yönetmeliğe tabi projeler için “Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu” kararı veya “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı alınmadıkça bu projelerle ilgili teşvik, onay, izin, yapı ve kullanım ruhsatı verilemez, proje için yatırım başlanamaz ve ihale edilemez. Ancak bu durum söz konusu teşvik, onay, izin ve ruhsat süreçlerine başvurulmasına engel teşkil etmez.”

ÇED dosyaları yapılacak faaliyetleri, bu faaliyetlerin çevreye etkilerini, varsa verebileceği zararları, bu zararların nasıl önleneceği/ giderileceğini, ilgili kişi veya kuruluşun bu çerçevede yapması gereken iş ve işlemlerini bir taahhüde bağlar ve ilgili kamu idareleri de bunu takip eder. Yönetmeliğin bu konudaki düzenlemesi aşağıya çıkarılmıştır.

Yönetmeliğin 18(1) madde ve bendi “Bakanlık, “ÇED Olumlu” kararı veya “ÇED Gerekli Değildir” kararı verilen projelerle ilgili olarak, “ÇED Olumlu” kararına esas nihai ÇED raporunda veya “ÇED Gerekli Değildir” kararına esas proje tanıtım dosyasında taahhüt edilen hususların yerine getirilip getirilmediğini izler, kontrol eder ve denetler. Bakanlık, proje ilerleme raporlarında belirtilen iş ve işlemlerin doğruluğunu kontrol eder.” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu yönetmelik hükümlerine göre izin alınmadan başlanan faaliyetler

ve izin alındıktan sonra taahhütlerine uymayan faaliyetler durdurulur. Yönetmeliğin bu konudaki düzenlemesi aşağıya çıkarılmıştır.

Yönetmeliğin 19. maddesi “(1) Bu Yönetmelik kapsamındaki projelerde;

a) “ÇED Olumlu” kararı alınmadan başlanan faaliyetler Bakanlıkça veya Bakanlığın yazılı talimatı ile doğrudan il müdürlüğü tarafından, “ÇED Gerekli Değildir” kararı alınmadan başlanan faaliyetler ise mahallin en büyük mülki amiri tarafından süre verilmeksizin durdurulur. “ÇED Olumlu” ya da “ÇED Gerekli Değildir” kararı alınmadıkça yatırıma ilişkin durdurma kararı kaldırılmaz. “ÇED Olumlu” ya da “ÇED Gerekli Değildir” kararı alınmaz ise, yatırımcı faaliyet alanını eski haline getirmekle yükümlüdür. ...”.

b) “ÇED Olumlu” kararı ya da “ÇED Gerekli Değildir” kararı verildikten sonra, proje sahibi tarafından nihai ÇED raporu veya proje tanıtım dosyasında taahhüt edilen hususlara uyulmadığının tespit edilmesi durumunda söz konusu taahhütlere uyulması için projeye ilgili Bakanlıkça/il müdürlüğünce bir defaya mahsus olmak üzere ve bir yılı aşmamak üzere süre verilebilir. Bu süre sonunda taahhüt edilen hususlara uyulmaz ise yatırım durdurulur. Yükümlülükler yerine getirilmedikçe durdurma kararı kaldırılmaz.....” şeklinde düzenlenmiştir.

Yasal düzenlemelere rağmen uygulama süreçlerinin bu hükümlere uygun yürüdüğünü söylemek kolay değil.

Yasal düzenlemelere rağmen uygulama süreçlerinin bu hükümlere uygun yürüdüğünü söylemek kolay değil.

uygun yürüdüğünü söylemek kolay değil. Bugün ülkemizde çok sayıda işletmenin ÇED sürecindeki izinlerini almadan faaliyetini yürüttüğü bilinmektedir. İzinlerini alan işletmeler içinde taahhütlerine uymayan işletmelerin varlığı da bir gerçektir. Kamu yetkilileri yasal işlem yapma yerine genellikle görmemeyi/idare etmeyi tercih etmektedir. Bunun sonucu olarak çevremiz hızla kirlenmekte, su-toprak-hava kirliliği, atık kirliliği artmakta, biyolojik çeşitlilik azalmakta, bu olumsuz gelişmeler yaşamı zorlaştırmakta ve çözümsüzlük gitgide artmaktadır. Marmara denizi, Ergene ve Gediz ırmaklarındaki ve havzalarındaki kirlilik bilinen örneklerinden bazılarıdır.

Yaşadığımız çevreye gereken saygıyı maalesef göstermiyor, Anayasanın ve yasanın bize verdiği koruma ve sahip çıkma görevini yeterince yerine getirmiyoruz. Bu konuda anayasal ve yasal sorumluluklarını yerine getirmek isteyenler, yaşadığı çevreyi korumaya çalışanlar, bu konuda eylemler yapanlar, direnenler ise engellenmekte, yasal işlemlerle karşılaşmakta hatta “bunlar marjinal gruplar” şeklinde yaftalanmaktadır. Kaz Dağları ve Akbelen mücadele alanları bunların birkaçıdır.

Kamu yetkilileri siyasi etkilerin altında yasal sorumluluklarını yerine getirmemekte/getirememekte; üretim, istihdam sağlıyor düşüncesini öne alarak yaşam alanlarımızın bozulmasına göz yumulmaktadır. Kamuoyuna yansıdığı şekliyle belli şirket veya grupların korunduğu-korunduğu da işin ayrı bir boyutudur.

Her durumda vatandaşlarımızın yaşam alanlarını korumak için yapacağı ve yapmakta oldukları her türlü hareket ve eylemleri oldukça kıymetlidir ve toplumun her kesimince de destek görmelidir.

ÇED uygulama süreçleri; sürdürülebilir kalkınmaya uygun olarak yürütülmemekte, çevrenin korunması,

iyileştirilmesine yönelik iş ve işlemler yerine devam eden veya edecek olan faaliyetlerin korunmasına yönelik olmaktadır. Faaliyette bulunan işletmeler ÇED sürecinde taahhütte buldukları çevresel sorumluluklarını yerine getirmemekte, gerekli yatırımlarını yapmamakta ve sonuç olarak çevre kirliliği ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca terk edilen maden sahalarının, faaliyeti sona eren işletmelerin yerleri buna en güzel örnekleridir. Doğa tahrip edilmiş, ağaçlar kesilmiş, dağlar oyulmuş şeklinde çokça yeri görmek mümkündür ve bu alanların rehabilitasyonu zor ve oldukça maliyetlidir.

Çevre Kanunu'na bağlı olarak çıkarılan çok sayıda yönetmelik bulunmakta ve altyapı tesisi yapmak zorunda olan kamu kuruluşları (atıksu arıtma tesisi, katı atık bertaraf tesisi, deponi alanları vb.), çevre kirliliğini önleme ve bertaraf etme zorunluğunda olan işletmelerin ve sanayi tesislerinin yapmak zorunda oldukları yatırımlar ve almak zorunda oldukları izin ve lisanslar bulunmaktadır. Tüm bunlar çevrenin korunması ve iyileştirilmesi ile yaşanabilir çevre

renin inşası için gerekli olan yasal işlemlerdir

Çevre konusunda yayınlanmış çok sayıda yazılar, araştırma raporları, kamunun yaptığı eylem planları bulunmasına rağmen, yasal zorunlukların var olmasına karşın kirlilik sorunları yeterince çözülememiştir. Aslında yapılacak işler bellidir ve yeterince tanımlanmıştır.

Günümüzde çevre kirliliğini tamamen çözen büyükşehir belediyesi veya il-ilçe belediye si bulunmamaktadır. Tüm körfezlerimiz ve Marmara denizi kirlenmiş durumdadır ve adeta kabul merkezi konumundadır. Su havzalarımız, topraklarımız kirlenmekte ve hatta ormanlarımız kirlilik tehdidi altında bulunmaktadır.

İskenderun, Aliğa, Dilovası ilçeleri sanayi kaynaklı hava kirliliğinin ezici baskısı altındadır. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sanayi tesislerinin çok büyük sorumlulukları bulunmaktadır.

Hukuki altyapı olmasına rağmen çevrenin korunması konusunda yetersiz kalınmış ve yaşadığımız çevre

kirlenmiş ve bu süreç hızla devam etmektedir.

İdarecinin Sesi Dergisi editörünün 214. Sayısı sunuşunda belirttiği, *“Devamlılık, daim olma, kendine yetme... Türkiye Yüzyılı'nda canlı ve cansız tüm yaşamları kucaklayan ekosistemi bu üç hedefin odağında destekleyen projeler ile güçlendirilecektir”* tümcesi önemlidir ve buna uygun ne derecede davranıldığını, çevre kirliliğine neden olan unsurların varlığı ve faaliyetleri ile yetkili ve sorumlu kişi ve kurumların görevlerini ne derecede yaptıklarını/yapmadıklarını iyi görmek gerekecektir.

Editörün yukarıda belirttiği *“Devamlılık, daim olma, kendine yetme”* yi sağlayacak projeler ortaya konulmalı, uygulanmalı; Çevre Kanunu ve bağlı yönetmelikler doğru uygulanarak canlı ve cansız tüm yaşamları kucaklayan ekosistemi korumalı, geliştirmeli ve güçlendirmeliyiz. Bu çerçevede *“Türkiye Yüzyılı”* anlamının çevreci yaklaşımlarla ilişkili olduğu bilinmeli ve tüm bu süreçlerde mülki idare amirleri görev ve sorumluluklarını tam olarak yerine getirebilmelidir.

Çevre konusunda yayınlanmış çok sayıda yazılar, araştırma raporları, kamunun yaptığı eylem planları bulunmasına rağmen, yasal zorunlukların var olmasına karşın kirlilik sorunları yeterince çözülememiştir.

